

Şehrin

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

Hafızası

CİLT:6-SAYI:19

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

16 AĞUSTOS 2024 CUMA

MİKAIL BAYRAM

HOCAYI KAYBETTİK

PROF. DR. MİKAIL BAYRAM'IN ARDINDAN

PROF. DR. AHMET SEVGİ

1940 yılında Van'ın Saray ilçesinde doğan Mikail Bayram, ilkokulu Van-Saray'da, ortaokulu Van-Özalp'ta, liseyi de Van Atatürk Lisesi'nde okudu. 1966 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitiren M. Bayram, aynı yıl Adana Kız Lisesi'ne din bilgisi öğretmeni olarak tayin edilir. Bir yıl sonra da Adana İmam-Hatip Okulu meslek dersleri öğretmenliğine geçer. Esasen Mikail Bayram Hoca ile yolumuz burada kesilir. Gerçi ben Adana İmam-Hatip'e geldiğimde Mikail Bey oradan ayrılmıştı ama arkadaşım Mustafa Oğuz'un velisi olması dolayısıyla daha o yıllarda "Mikail Bayram" ismini duymuştum.

Konya ve Kayseri Yüksek İslâm Enstitülerinde toplam 12 yıl Fars Dili ve Edebiyatı dersleri okutan Mikail Bayram 1980 yılından itibaren 2007 yılında emekli oluncaya kadar Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Öğretim Görevlisi, Doçent ve Profesör olarak uzun yıllar görev yaptı.

1983 yılında bendeniz Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne Öğretim Görevlisi olarak tayin edilince bir gün, daha önce adını duyduğum Mikail Hoca'yı ziyarete gittim. O zamanlar SÜ Edebiyat Fakültesi'nin "bölüm"leri Konya-Afyon yolu üzerinde şimdiki tramvay bakım istasyonundan Shell Petrol'e doğru uzanan alanda derme-çatma barakalarda idi. Mikail Hoca'yı sordum, derste dediler, odasında bekledim, biraz sonra geldi. Kendimi tanıttım, Adana İmam-Hatip Okulu'ndan mezun olduğumu söyleyince hemen samimi bir ortam oluştu ve daha sonraları hep bir talebe-öğretmen ilişkisi çerçevesinde yakınlığımız devam etti. Bilahare ben de

aynı fakülteye öğretim üyesi olarak tayin edilince Mikail Bey'i daha yakından tanıma imkânı buldum.

Bir hatıra

Mikail Bey'in Adana İmam-Hatip Okulu'ndan öğretmen arkadaşı olan ve benim de öğretmenim olan rahmetli Mehmet Tekmen, ara sıra fakültede Mikail Hoca'yı ziyarete gelir ve beni de çağırırlar odasında birlikte sohbet ederdik. Yine bir gün Mikail Bey: "Mehmet Tekmen Hoca geldi, seni çağırıyor, dedi. O günlerde (2004) benim "Be-yitlerin Gölgesinde" kitabım yeni çıkmıştı. Yanıma bir tane alıp Mikail Bey'in odasına vardım. Hoş-beşten sonra kitabı Mehmet Tekmen Hoca'ya verdim. Hoca kitabı karıştırırken Mikail Bey:

"Ahmet Sevgi, bu kitaptan bana da verdi, eve götürmüştüm, benim hatun okumuş, bana 'Mikail, bak Ahmet Sevgi ne güzel kitap yazmış, sen de böyle kitaplar yazsan da okusak olmaz mı? Sen varsa da yoksa da Mevlânâ aleyhine yazılar yazıyorsun, düşman kazanıyorsun' diye sitem etti" deyince Mehmet Tekmen Bey: "İşte ümmî feraseti buna denir, akıl için yol bir. Aynı şeyleri yıllardır biz de söylüyoruz Mikail Hoca'ya" dedi ve sonra bana dönerek "Ahmet Hoca, sahi Mevlânâ ile ilgili senin fikrin ne? Dinlemek isteriz" dedi. Ben, iki hocanın karşısında bir talebenin fikir beyan etmesi yakışık almaz dedimse de Mehmet Tekmen Bey ısrar edince şu mealde bir cevap verdim:

"Sadece Mevlânâ hakkında değil; Gazâlî,

İÇİNDEKİLER

• PROF. DR. MİKAIL BAYRAM'IN ARDINDAN
PROF. DR. AHMET SEVGİ
• MİKAIL HOCA ÖLDÜ MÜ?
ANUŞ GÖKÇE

• TÜRK DESTANLARI (2)
HALE GÜRBÜZ
• NASIL TANIŞMIŞLARDI?
MUSTAFA ÖZCAN

Seyyit Kutup, Ziya Gökalp... Kim olursa olsun benim bakış açımı Hersekli Ârif Hikmet'in şu beyti çerçevesinde:

'Tasavvur eyledim ahvâlini çok kerre dün-yanın/

Nihayet sûret-i huz mâ-safâ da' mâ-keder buldum.'

(Dünyanın ahvali üzerinde çok düşündüm, sonunda yararlı olanı almayı, zararlı olanı da bırakmayı uygun buldum.)

Mevlânâ'yı da okurum, Gazâlî'yi de okurum, Seyyit Kutub'u da... Doğru bulduklarımı alır, yanlış gördüklerimi bırakırım. Evet, Mesnevî'de müstehcenlik var mı, var. Geçerim, okumam bile. Lakin nice güzel tespitler var orada. Almakta hiçbir sakınca görmem, alırım. Yani dikenini var diye gülü sevmekten asla vazgeçmem."

Biraz nutku andıran bu konuşmamdan sonra kısa süreli bir sessizlik olduysa da Mikail Bey devreye girdi:

"Keşke başlangıçta Mevlânâ konusunu Ahmet Sevgi'nin bakış açısıyla tartışacak insanlarla karşılaşmış olsaydım. Beni belli bir noktaya iten biraz de çevrem oldu. Ben Mevlânâ ile ilgili bir şey der demez hemen beni tahkir ettiler. Maalesef meselelerimizi suhuletle tartışamadık. Ya hep ya hiç noktasına getirildik" diyerek sohbetin havasını değiştirdi.

Bir başka hatıra

Yine bir başka sohbetimizde Mikail Hoca 'Ahmet Sevgi dedi, biliyorum, senin kayıp eserleri gün yüzüne çıkarma gayretlerin var. Sana öyle bir kitap haberi vereceğim ki bulabilirsen Türk dili ve kültürüne en büyük hizmeti yapmış olacaksın. İranlı bir profe-

sörden dinledim. Gazneli Mahmut (ö. 1030), kızının okuması için Kur'an-ı Kerim'i Türkçeye çevirtmiş. Böyle bir tercümenin varlığı kütüphane kayıtlarında görülmüş. Bu tercüme bulunabilirse Türk diline büyük hizmet edilmiş olacak şüphesiz. Çünkü "Kutadgu Bilig"den önce yazılmış Türkçe bir eserden bahsediyoruz."

Bu bilgi bende büyük bir heyecan uyandırdı. Gerek İran'a giden arkadaşlar vasıtasıyla, gerekse İran'da çıkan kütüphane kataloglarını tarayarak bu rivayetin peşine düştümse de maalesef müspet bir neticeye ulaşamadım. Mezkûr hatırayı, belki bir himmet ehli söz konusu eseri -varsa tabii- ortaya çıkarır ve böylece hocamız M. Bayram'ın ruhu da şad olur düşüncesiyle buraya kaydetmek istedim.

Evet, kütüphanelerde özellikle de yazma eserler arasında geçen bir ömür... Ne mutlu ona ki kendisinin hayır dua ile anılmasına vesile olacak nice eserler bırakarak gitti öbür dünyaya... Diğer taraftan Mikail Bayram Hoca'nın, araştırmalarında aceleci davrandığını, yeterli bilgi ve belgeye ulaşmadan kesin hükümler verdiğini, bahusus fikir tartışmalarında biraz fevri hareket ettiğini iddia edenler de var ki kanaatimizce pek de haksız sayılmazlar. Ancak bütün bunlara rağmen rahmetlinin Türk kültürüne büyük hizmetlerde bulunduğu bizzat şahidiyiz. 2 Ağustos 2024 Cuma günü sabahleyin Konya'da vefat eden ve 3 Ağustos Cumartesi günü kılınan cenaze namazının ardından Araplar Mezarlığı'na defnedilen Mikail Bayram Hocamıza Allah'tan rahmet niyaz ediyoruz. Mekânı cennet olsun inşallah...

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

VEFA

*İnsan bu, ne derisi giyilir ne de eti yenir,
Vefası da yoksa ona bilmem nasıl insan denir?*

16 Ağustos 2024

(Ahmet Sevgi)

MIKAIL HOCA ÖLDÜ MÜ?

ANUŞ
GÖKÇE

Sevgili okurlarım;

2 Ağustos 2024 Cuma günü Şehrin Hafızası yayınlandığı sabahı Facebook'ta bir paylaşım gördüm. Paylaşımında yazar ve ilim dünyasından tanıdığımız Prof. Dr. Mikail Bayram vefat etti. Ben de üniversiteden hocam olan Prof. Dr. Mikail Bayram'a vefa göstermek arzusunda olduğum için bu makaleyi kaleme alıyorum.

Mikail Hoca Kimdir?

Ortaçağ Tarih profesörü ve yazar. Arapça ve Farsçanın yanında Osmanlıca ve Türk Lehçelerini öğrendi. Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiğinden Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu döneminin, Atabeylikler ve Beylikler döneminin belgelerini rahatlıkla okuyup değerlendirebildi.

1940 yılında Van'ın Saray ilçesinde dünyaya gelen Mikail Bayram, ilkokulu doğduğu ilçede, ortaokulu Özalp'ta okudu. 1961 yılında Van Atatürk Lisesi, 1966'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Ortaokul ve lise öğrenciliği yıllarında yöresinde bulunan medreselere devam etti.

Fakülteden mezun olurken "Zerdüş't ve Avesta" adlı lisans tezini hazırladı. Aynı yıl Adana Kız Lisesinde Din Bilgisi öğretmenliği yaptı. 1968 yılında devletin açmış olduğu sınavı kazanarak Konya Yüksek İslam Enstitüsü Fars Dili ve Edebiyatı Bölümüne öğretim görevlisi olarak tayin edildi. Bu görevde iken bir yıllığına Arap dili ve edebiyatı üzerine derinlemesine bilgi sahibi olmak üzere Bağdat'a gönderildi. Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden uzmanlık sertifikasını alarak Türkiye'ye döndü. "Konya Yusuf Ağa Kütüphanesinde Bulunan Farsça El Yazması Eserler" adı teziyle Yüksek Lisansını, 1975'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Fars Filolojisinde "Şeyh Nasuriddin Mahmud El-Hoyî (Ahi Evran) nin Hayatı ve Eserleri" adlı çalışmasıyla doktorasını tamamladı.

1979 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesine, bir yıl sonra da Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne öğretim görevlisi olarak atandı. Bu dönemde iki yıl süreyle Kültür Bakanlığının "Türkiye Yazma Eserler Toplu Kataloğu" çalışmalarına katıldı. Yine bu dönemde İslam Konferansı Teşkilatının (IRCICA) temsilcisi olarak Konya ve çevresindeki kütüphanelerde bulunan "Tabiat ilimlerine dair el yazması" kataloğunu hazırladı. 1990 yılında doçent oldu ve görevli bulunduğu fakültenin Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi öğretim üyeliğine getirildi. 1996 yılında Prof. oldu ve Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanlığına atandı.

Eski şiir geleneğine uyarak Sarayî mahlasıyla Azeri Türkçesi, Farsça ve Anadolu Türkçesiyle yazdığı kasideler, gazeller, rubailer ve mesnevilerden oluşan bir **divanı** yayımlandı. Makaleleri 1981 yılından itibaren Hak Söz, Hareket, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları, Bellekten, Osmanlı Araştırmaları, Cem, Tarih ve Toplum, Türkiyat Araştırmaları, İran Mecelle-yi Maarif dergilerinde yer aldı. Yüzden fazla bilimsel toplantı, kongre, seminer ve sempozyumda bildiriler sundu. Yurt içi ve yurt dışı pek çok kurum ve kuruluştan 50 civarında takdirname, plâket ve başarı belgeleri aldı.

Eserleri:

Konya Yusuf ağa Kütüphanesinde Farsça Yazma Eserler Kataloğu (1971)

Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu (1991)

Anadolu'da telif Edilen İlk eser: Keşfü'l-Akabe (1991)

Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacılar Teşkilatı) 2. Baskı, 1994.

Ahi Evren ve Tasavvufî Düşüncenin

Esasları (1995)
Ahi Evran ve İmamın Boyutları (1996)
Sarayı Divançesi (1997)
Fil Olayının Mahiyeti ve Fil Suresi, (ikinci baskı 1998)
Şeyh Evhadüddin Kirmani Evhadiye Harekâtı (2. Baskı, 1999)
Evhadüddin Hamid el Kirmani ve Evhadiye Harekâtı (2.baskı, 1999)

Hatıralar

1982 yılında Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne başladığım zaman tanıdığım Mikail Bayram hocayı. Osmanlı Paleografyası derslerimize girerdi. Gayet mütevazı, şair ruhlu bir hoca idi. Öğrencilerini kırmaz, ağzından çirkin söz çıkmazdı.

Dersi güzel geçerdi. Öğreticiliği mükemmeldi. Ben Kur'an alfabesini öğrendiğim için harfleri tanımada sıkıntı çekmedim. Düz liseden gelen arkadaşlar biraz zorlandılar. Hocanın verdiği metot sayesinde onlar da eski yazı harflerini kısa zamanda öğrendiler.

Metinleri okumada Arapça kelimelerin bablarını ve vezinlerini öğrettiği için pek bir zorluk çekmedik. Dersi önemseyen arkadaşlar için bu böyle. Önemsemeyenler için Osmanlıca dört yıl boyunca onların karabasanları oldu.

Yazılı kâğıtlarına olan itirazlarımızı değerlendirir, yanına çağırarak yaptığımız hataları bire bir bizleri kırıp dökmeden anlatırdı. Yanına gidip rahatça derdimizi, sıkıntımızı anlatabileceğimiz bir hoca idi. Üniversiteden mezun olduktan sonra 30 yıl sonra görüştük Mikail Bayram hocayla. Konya'da Yazarlar Birliğinin konferanslarına devam ettiğim zaman Hoca da gelip gidiyordu. Mütevazılığında pek bir şey kaybetmemişti. Bana kızım diye hitap eder, eşim Sadık Bey'e de damat derdi. Ben de Yazarlar Birliğine üye olunca düzenlenen gezilere katıldım. Karaman ve civarına yaptığımız geziye o da iştirak etmişti. Bir camii kitabesini birlikte okumuştuk. Bana verdiği desteği hiç unutamam.

MİKAIL HOCA ÖLDÜ MÜ?

Ölüm elbette haktır. Vakti gelen her canlı ölecektir. Ölümüne inancımız tam. Fakat öldükten sonra ebedi olarak yaşamak da insanların elinde olan bir şey.

Her canlı gibi Mikail Hoca da bedenen öldü. Ruhu ise ölümsüzlerin arasına karıştı. Bizim inancımıza göre ruh ölümsüzdür. İnsanın küçük kıyameti olan ölüm gelince ruh beden den kafesten kurtulur ve özgürlüğüne kavuşur.

Herkes ölse, unutulsa da yazılarıyla, sadaka-yı cariyeleriyle ölümsüzlük reçetesini bulanlar kervanına karışanlar ölmezler, unutulmazlar. Mikail Hoca da bu şanslı kişilerden birisidir. Yazdığı eserler onu ölümsüz yapmış, kendinden sonra gelecek olan araştırmacılara, tarihçilere nadide inciler bırakmıştır. İnsanlık var oldukça edebi ve ilmi eserler müracaat kaynağı olarak kalacaktır. Ne mutlu bu menba'dan içenlere, içmesini bilenlere ve kadir kıymet bilenlere! Altının kıymetini avam ne bilsin. Ona ancak kuymucular kıymet verir, değerlendirir.

Mikail Hocanın da düşünce yapısı Konyalı yazar-çizerler arasında pek kıymet bulmadı. Mevlana ile ilgili düşüncelerinden dolayı dışlandı, edebiyat ve ilim camiasında yok farz edildi. Ama bir ilim adamı yok saymakla yok olmuyor. Hem edebiyat sahasında hem de ilim dünyasında kendinden söz ettiriyor. Divan sahibi olan ender öğretim görevlilerindedir.

Mikail Hoca'ya saygım ve sevgim sonsuzdur. Bu onun eserlerini eleştirmeyeceğim anlamına gelmez. Mevlana'yı ve Şems'i eş cinsellikle itham etmesi çok esef verici bir durumdur. Mesnevide müstehcenlik var mıdır? Evet vardır. Fakat hikâyenin sonunda çok güzel nasihatler de vardır. Müstehcenliğe takılıp kalmak lüzumsuzdur. Mevlana olayı şöyle açıklar:

"Bil ki bu hayvan nefis, bir eşektir. Onun altına düşmek ise ondan daha ayıp ve daha kötü bir şeydir. Eğer şehvet hırsıyla can verirsen bil ki sen o kadından daha alçaksın. Tanrı nefsimize eşek sureti vermiştir. Hikâyede halayığın sahibesi ise, şehvet, hırs ve sabırsızlık gibi yerilen özellikler ve bu durumdan kurtulmak için kendine bir mürşit bulamamış kişiyi simgelemektedir. Hz. Mevlana mürşitsiz yola çıkılmayacağını kabul etmektedir. Bir kişinin dükkân açması için bir ustadan çiraklık eğitiminin de almasını, ustadının izniyle dükkân açabileceğini mes-

nevinin çok yerinde söylemiştir. Nitekim Ahilikte de durum böyledir. Ustanın izni olmadan kalfa dükkân açamaz.

Netice şu ki bir şeye saplanıp kalmamak, takıntı haline getirmemek en güzel davranıştır.

Mikail Hoca'nın görüşlerine katılmadığım iki husus ise Mevlana'nın Moğol casusu olduğu iddiasıdır. Hz. Mevlana beş yaşından beri Anadolu'dadır ve Türk kültürüyle yetişmiş bir şahsiyettir. Yetersiz delillerle bir düşünce adamını karalamak uygun düşmez. Mikail Hocaya reddiye yazan pek çok kişi onun verdiği dipnotlara ulaşamadığını ve yerinde farklı bilgilerin yer aldığını eserlerinde belirtiyor.

Üçüncü olarak düşüncelerine katılmadığım nokta Mevlana'nın, Şems'in ve Sultan Veled'in eş cinsel olduğu iftirasıdır. Bu gün bizler de çocuklarımızı, torunlarımızı aşkım, bir tanem, hayatım gibi ifadelerle sevmiyor muyuz?

Ben bunların arasındaki ilişkinin hoca-talebe ilişkisi olarak görüyorum. Şems, Hz. Mevlana'nın İlahi yolculuğunda, hakikat ikliminde bir kılavuzdur. Sultan Veled ise babasının emrinden çıkmayan, daima ona ve sevdiklerine hizmet etmeyi görev addeden oğul ve talebedir.

Görüşlerine katılmadığım bir diğer husus ise Nasreddin Hoca ile Ahi Evren'in aynı kişi olduğunu iddia etmesidir. Ahi Evren, Abbasi Halifesi Nasreddin Ladinillah tarafından Anadolu'da fütüvvet teşkilatını kurması ve bu sayede Anadolu'nun iktisadi faaliyet zincirini elinde tutmak amacıyla gönderilen Şeyh Evhaduddin Kirmani'nin halifesi ve damadıdır. Kayın babasıyla birlikte Anadolu'da Ahilik sistemini kurmuş, yurdun her tarafına tekkeler açarak hem zanaatkâr, hem de savaşçı kişiler yetiştirmişlerdir. Ahi Evren'in kendisi de dericilik işleriyle uğraşmıştır. Anadolu Selçuklu Devletinin Moğol hâkimiyetini tanıdıktan sonra Moğollarla yapılan savaşta öldürülmüştür. Ahi Evren'in ölümü 1260'tır. Halbuki Nasreddin Hoca diye arif ve âlim bir kişi yaşamış, önce doğduğu yerde, Eskışehir'de imamlık yapmış, daha sonra Konya Akşehir'e gelerek ölümüne kadar orada kalmıştır. Fuat Köprülü Nasreddin

Hoca'nın vefatını 1284 olarak tespit etmiştir.

Ahi Evran ile Mevlana'nın kavgası babası Bahaeddin Veled tarafından başlatılmış olan Tabii ilimlerle, nakli ilimleri temsil eden âlimlerin yaptığı tartışmaların devamı niteliğindedir. Tamamıyla görüş farkından kaynaklanan tartışmalardır.

Mevlana sevgi, ilim, kültür ve dini bilgilerle Moğolların İslam çerçevesi dâhilinde gireceklerini, güçsüz olan Anadolu halkının boş yere kanını dökmek istememiştir. Savaşmak askerin işidir. İlim adamının ve aşk erinin işi ise fikir üretmek ve gönülleri fethetmektir. Nitekim Moğol hükümdarları yavaş yavaş İslamiyet'e geçerek Gazan Han'dan itibaren Müslüman halka fazla eziyet etmemişlerdir. Ancak Şehzadelerin iktidar savaşlarında taraf tutan devlet adamları kendi seçtiği şehzadeyi iş başına getirmek ve keselerini doldurmak için her yolu mubah görmüşlerdir. Bu mücadele esnasında kırılan ve fakirleşen yine Türk halkı olmuştur Bunun için Mevlana'yı Moğol casusu ve Ahi Evren'in katili olarak göstermek yersizdir. Ahi Evren, siyasi nizam taraftarlarıyla birlikte başkaldırmış ve neticede öldürülmüştür. Ahi Evrenin katili olarak gösterilen Caca Bey, Ceceli Aşiretinin Beyi Emir Nureddin Caca'nın oğludur ve Avşar boyundandır. Moğol değil Türk'tür. O devirde zaten sultanları bile Moğollar tayin etmekteydi.

Bu çatışmalar esnasında kapatılan ahi tekkelerinin müritleri Mevlevihanelere sığınmışlardır. Onların bakım ve iâşesi Mevleviler tarafından sağlanmış, malları ve vakıfları korunmuş, Moğollar güçten düşünce malları iade edilmiştir.

Mikail Hoca'nın bazı fikirleri çok sivridir. Bunu kabul etmekle birlikte onu tamamen reddetmek olmaz. Hoca çok iyi bir Ortaçağ Tarihi uzmanıdır. Arapça ve Farsça belgelerini okuyarak yazdığı eserler çok kıymetlidir. Bunun için bilgilerinden istifade etmek gerekir. Faydalı olan görüş ve bilgilerini alıp kabul etmek gerekir.

Mikail Hoca öldü mü? Evet, Mikail Hoca bu dünyadaki görevini tamamlayıp ebediyete intikal etti. Sevenlerinin gönlünde ve eserlerini okuyanların kaleminde yaşamaya devam ediyor. Ruhu şad olsun.

TÜRK DESTANLARI (2)

HALE
GÜRBÜZ

Destan; bir milletin tarihinde gerçekleşmiş, unutulması mümkün olmayan bir olay üzerine söylenmeye başlayıp gelişmesini asırlarca devam ettiren millî eserlerdir. Öyle ise destanın değişik tariflerini şöyle yapabiliriz:

Destan; bir milletin, kederini, sevinç ve coşkularını, heyecanlarını, bütün duygu ve düşünce yapısını oluşturan türlerdir.

Destan; milletlerin geçmişlerindeki diri ve canlı hedeflerinin belirli amaçlar doğrultusunda geleceğe aktarılmasında birinci derecede önem taşıyan yazılı ve sözlü belgelerdir.

Destan; bütün dünya edebiyatlarının en eski ürünleridir. Bu sebeple her millet, destanlarına her yönüyle millî eser gözüyle bakar.

Destan; tarihî olayların ve şahsiyetlerin tarihçi gözüyle değil, halkın gözüyle yorumlanmasıdır.

Destan; bir milleti millet yapan unsurları kapsar, kültür alışverişlerini tespit etme imkânını verir.

Destan; anlatılan olayların ve şahsiyetlerin gerçeğe uyup uymadığından değil, söylendiği dile ve o dili konuşan millete ait pek çok eski özelliği bünyesinde bulundurmasından kaynaklanmaktadır.

Destanlar meydana geliş/ var oluş özelliklerine göre ikiye ayrılır:

. Doğal destanlar

. Yapay/yapma destanlar

Bir önceki yazımızın konusu olan doğal destanlar anonim (yazarı belli olmayan), ilkel dönemde yaşanmış olayları konu alan sözlü destan türüdür.

Bu yazımızın konusu olan yapay destanlar ise yazarı belli olan, daha yakın zamanda yazılan ve olağanüstü durumlara az yer veren bir destan türüdür.

Yapma destanlar, genellikle gelenek-

sel destanlardan farklı olarak, belirli bir topluluğun veya bireyin hayatını, deneyimlerini veya hikâyesini anlatan modern destanlardır.

Yapma destan türünün özellikleri şöyle sıralanabilir:

. Yapma destanların yazarı bellidir. Bu destanlar bir şairin, toplumu etkileyen bir olayı destanlaştırması sonucu ortaya çıkar.

. Yapma destanlar yazılı destan türleridir. Yazıya geçirilme tarihi ve kaynağı bellidir.

. Yapma destanlar daha yakın zamanda yaşanmış olaylara dayanır. Halk arasında yüzyıllar boyunca anlatılma yoluyla oluşmaz.

. Yapma destanlar doğal destanlar gibi epik nitelikler taşımayabilir. Olağanüstü durumlara ve kahramanlara daha az yer verir.

. Yapma destanlar gerçek ve hayal unsurlarını bir araya getirirler.

. Yapma destanlar, toplumun ve milletin sosyal, kültürel ve tarihsel özelliklerini yansıtmak için tasarlanmıştır.

. Yapma destanlar, manzum olarak yazılırlar.

. Yapma destanlar, halk hikâyeleriyle benzerlik gösteren anlatı türleridir. Ancak, bunlar genellikle gerçek olaylara dayanmaz ve kahramanlık hikâyelerini vurgular.

. Yapma destanlar, Türk edebiyatının önemli bir parçasıdır. Bu destanlar, savaş ve kahramanlık gibi konuları ele alarak Türk milletinin tarihini ve kültürünü yansıtır.

Yapma destanlar, genellikle bir olay veya kahraman üzerine yazılmıştır. Bu destanlar, tarihsel, mitolojik veya toplumsal olaylardan esinlenerek ya-

zılabilir. Yapma destanların konuları şunlardır:

Savaş ve kahramanlık: Yapma destanların ana konusu genellikle savaş ve kahramanlık hikâyeleridir. Bu destanlar, kahramanların cesaretini, fedakârlığını ve üstün yeteneklerini vurgular. Kahramanlar genellikle düşmanlarıyla savaşırken, zorlu koşullarla çıkarlar ve zafer elde ederler. Bu destanlar, Türk milletinin geçmişteki savaş deneyimlerini ve kahramanlık öykülerini aktarırken, aynı zamanda Türk toplumunun değerlerini ve erdemlerini temsil eder.

Yapma destanlarda kahramanlar, genellikle toplumların güvenliğini sağlamak ve adaleti temsil etmek için savaşır. Bu destanlarda, kahramanlar düşmanlara karşı savaşırken, cesaretlerini ve stratejik yeteneklerini sergilerler. Savaş sahneleri detaylı bir şekilde anlatılır ve okuyucuya savaşın zorluklarını ve heyecanını hissettirir. Yapma destanlar, savaşın acımasızlığını ve insanların ne kadar güçlü olabileceğini gösterir.

Aşk ve sevgi: Yapma destanlar, aşk ve sevgi konularını da işleyebilir. Bu destanlar toplumda aşk ve sevgi duygularının gelişmesine katkıda bulunur.

Tarihsel olaylar: Yapma destanlar, tarihsel olaylardan da esinlenerek yazılabilir. Bu destanlar, topluma tarihsel bilgiler aktarmaya yardımcı olur.

Mitolojik olaylar: Yapma destanlar, mitolojik olaylardan da esinlenerek yazılabilir. Bu destanlar, topluma mitolojik bilgiler aktarmaya yardımcı olur.

Toplumsal olaylar: Yapma destanlar, toplumsal olaylardan da esinlenerek yazılabilir. Bu destanlar, toplumda yaşanan sorunların çözümüne katkıda bulunmaya yardımcı olur.

Yapma destanların yazılış nedenleri ve sosyal-kültürel etkileri, genellikle geleneksel destanlardan farklıdır. Yapma destanın yazılış nedenleri, genellikle toplumu etkileyen herhangi bir olayı, kahramanı veya değeri anlatmak içindir. Yapma destanlar, bir şair veya yazar tarafından bilinçli bir şekilde yazılmıştır.

Türk edebiyatındaki başlıca yapma destanlar şunlardır:

İstanbul Fetih Destanı (Fazıl Hüsnü Dağlarca): Fazıl Hüsnü, yirmi üç destanıyla Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en önemli destan şairidir. İstanbul Fetih Destanı, Dağlarca'nın en önemli eserlerindedir. Ona göre İstanbul, Türk tarihinde bir ülkünün adıdır. Fetih, millet olarak asırlar öncesinden Batı'ya yöneldiğimizin somut kanıtıdır. İstanbul Fetih Destanı'nda "Batı göklerine çekilen bayrak" anlatılmaktadır. İşte zamanın karanlığı, gece gibi, Geçer bir gölge komadan.

İşte Tanrı soluklu kıyıları,

İşte Bizans, kopmuş Roma'dan.

Sakalları uzamış keşişler sırtında,

İlk yaza benzer bir yük:

Sur örülmüş kıyılarda yokluğa taraf,

Taşlarla, kıskançlıkla ağır ve büyük...

Genç Osman Destanı (Kayıkçı Kul Mustafa): 17. yüzyılda Kayıkçı Kul Mustafa tarafından yazılan ve Türk halk edebiyatının en önemli epik eserlerinden biri sayılan duygusal koçaklamadır. Yapıtta Osman adındaki genç bir yeniçerinin savaş sırasındaki yiğitliği ve ölümü anlatılmaktadır.

"İptida (evvela) Bağdat'a sefer olanda
Atladı hendeği geçti geçti Genç Osman
Vuruldu sancaktar kaptı sancağı İletti
bedene dikti Genç Osman

Eğerleyin kıratımın ikisin Fethedeyim
düşmanların hepisin

Sabah namazında Bağdat Kapısının
Allah Allah deyip açtı Genç Osman...

Üç Şehitler Destanı (Fazıl Hüsnü Dağlarca): "Üç Şehitler Destanı", Fazıl Hüsnü Dağlarca tarafından yazılmış Türk milletinin tarihindeki önemli olayları ve kahramanlıkları anlatarak milli değerleri vurgulayan etkileyici bir eserdir. İlk kez 1949 yılında Varlık Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Türk edebiyatının önemli eserlerinden biri olarak kabul edilir.

Durduk, süngü takmış kâfir ayakta,
Bizde süngü yok.

Bir hayret kızılığı akardı üstümüzden
Dehşetten daha çok.

Durduk, süngüsü düşmanın pırl pırl,
Önümüze çıktı bir gündüz bir gece.

Korku değil hâşâ,

Bir büyük düşünce...

Çanakkale Şehitlerine (Mehmet Akif): Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale Savaşı'ndan bazı kesitlerin anlatıldığı Çanakkale Şehitlerine destanı, Türk edebiyatında vatanseverlik konusunda yazılmış en önemli edebî metinlerden biri kabul edilir.

Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?

En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,

Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya

Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir kara-ya...

Çanakkale Destanı (Fazıl Hüsnü Dağlarca): Birinci Dünya Savaşı'nda ittifak devletleri safında Almanya'nın yanında savaşa giren Osmanlı devleti, Çanakkale Cephesi'nde millet olarak varoluş mücadelesi verdi. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın destanıyla biz de bu mücadeleye katılıyoruz.

Gürleyen top sesleri Mehmetçiğin sesidir.

Çanakkale ulusun bütünleştiği yerdir. Denizde Nusratımız, karada bataryalar Hamidiye atışta, bir de Mesudiye var. Düşmana yok verecek bir karış toprağımız,

Anadolu bizimdir dalgalan bayrağımız...

Kuvayı Milliye Destanı (Nazım Hikmet): Kurtuluş Savaşı Destanı ya da Kuvayı Milliye Destanı, Nazım Hikmet'in Kurtuluş Savaşı'nı bölümler halinde anlattığı destandır. Kuvayı Milliye Destanı'nın konusu Kurtuluş Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda mücadele veren kahramanlardır. Şair, destanın en başında yer alan onlar bölümünde yalnızca kahramanların mücadelelerine yer verdiğini vurgular. Destanın devam eden 8 bölümünde mısralar halinde savaşın hikâyesi yer alır.

Düşündü birdenbire kayalardaki adam kaynakları ve yolları düşman elinde kalan bütün nehirleri

Kim bilir onlar ne kadar büyük ne kadar uzundular?

Birçoğunun adını bilmiyordu

yalnız, Yunan'dan önce ve Seferberlikten evvel

geçerdi Gediz'in sularını başı dönerrek...

Atatürk Kurtuluş Savaşında (Cahit Külebi): Atatürk'ün Samsun'a çıkması ve Kurtuluş Savaşı'nı başlatmasından bahsetmektedir.

Ne bulutlar gitti, ne padişahlardan bir haber geldi.

Kemal Paşa derler bir yiğit vardı.

Bu sefer de millet türkülerle Kemal Paşaya haber saldı...

Sakarya Meydan Savaşı (Ceyhun Atıf Kansu): Türk ordusu en çok şehidi 22 gün süren tarihin en uzun meydan savaşlarından birinde, Anadolu'da vermiştir. Ceyhun Atıf Kansu da 1970 yılında basılan Sakarya Meydan Savaşı isimli eserinde söz konusu mücadeleyi ölümsüzleştirir.

Ya bağımsızlık ya ölüm!' diyordu,

Halk yiğidi Sivrihisar önlerinde Bakıyordu derin mavi bozkır gözleriyle Allah adına, yoksul Anadolu adına

Bir beyaz at üzerinde Mustafa Kemal...

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı (Gülten Akın): Gülten Akın, Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'nda Ulusal Kurtuluş Savaşımızın bir bölümüne eğiliyor. Bir kentin direnişini, düşmana karşı koyuşunu büyük bir coşkuyla dile getiriyor. Adamın su gibi akanıdır Maraşlı.

Biberde çeltikte pamukta elleri.

Sim işler, oyma yapar, edik diker gibidir.

Sinsin oynar, halay çeker, diz kırar gibidir...

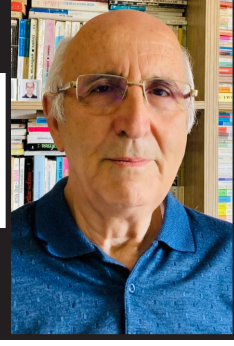
Sonuç olarak yapma destanlar, topluma tarihsel, kültürel ve sosyal yönden önemli bilgiler aktarırlar. Ayrıca, toplumda birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmeye, milli, değerleri korumaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya yardımcı olurlar. Bu yüzden yapma destanlar, Türk edebiyatının önemli bir +parçasıdır ve Türk milletinin kimliğinin oluşmasında büyük rol oynamıştır.

Kaynak

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Destan>

<https://dergipark.org.tr/tr>

NASIL TANIŞMIŞLARDI?

MUSTAFA
ÖZCAN

İnsanlar çeşitli vesilelerle tanışır- lar. Bu yolculuk esnasında olabilir, bir tatil köyünde çok iyi bir arkadaşlık ortaya çıkabilir. İlk gördüğümüz insana kanımız kaynayabilir. İçimiz ısınır ona. Sanki ikizimiz gibi olur. Hâsılı nerede, nasıl, hangi ortamlarda tanışırsak tanışalım, unutulmayan dostluklar, arkadaşlıklar kurulabilir. Bu arkadaşlık yahut dostluklar ömür boyu süreceği gibi bir küçük yanlıştta saman alevi gibi söner. Oysa dostluk da arkadaşlık da zor günlerde belli olur.

Biz bunu yazarlarda, şairlerde de görebiliriz. Unutulmaz dostluklar, arkadaşlıklar vardır. Ali Canip Yöntem ile Ömer Seyfeddin arasındaki gibi. Bu tür arkadaşlığa imrenmemek mümkün değildir. Bakınız Ali Canip'e, Ömer Seyfeddin'in son günlerinde neler yazmıştır, ne kadar üzölmüş ve arkadaşına nasıl sahip çıkmıştır.

Bazen de iyi tanışıp iyi görüştüğüne inandığımız insanlar arasına kara kedi girebilir. Dolayısıyla bu ilk tanışma hayatın önemli bir noktasıdır. Yazarların/ şairlerin bu tanışmaları anlatırken yaptıkları değerlendirmeler son derece öğreticidir. Çünkü bu değerlendirmeler onların yıllar sonraki görüş ve düşüncelerini, birikimini ortaya koymaktadır. Biz bu tip tanıma yahut tanışma ile ilgili çoğunlukla Faruk Nafiz Çamlıbel'in anlattıklarından yararlanacağız.

Han Duvarları Şairi Bazı Edipleri/Yazarları Nasıl Tanımıştır?

Faruk Nafiz Çamlıbel'in şairlerimizden Mehmet Akif'i nasıl tanıdığını şöyle özetlemek mümkündür.

Ona göre Mehmet Akif, ilk tanışmada en az anlaşılabilir nadir adamlardan biridir. Fakat Akif'le ilkin ne zaman nerede tanıştığını bir türü hatırlayamaz. Ama bu konuda şunları hatırlamakta-

dır:

Bir yaz günü Kadıköy'deki Hale sineması üstünde Şark Musiki Cemiyetinin bir provasına çağırılmıştır. Musiki cemiyetinin reisi Ali Rifat Bey'dir. Mehmet Akif'in "Bölböl" ve Süleyman Nazif'in "Daüssıla" şiirlerini bestelemiştir. Yakında halka takdim edecektir. Bestekâr, bunu şark musikisinde bir yeni adım saymakta ve gururlanmaktadır. Şimdiye kadar terennüm edilen şiirlerin mısra sayısı sekizi geçmediği halde o kırk elli satırlık, (mısralık) şiirleri bestelemeyi başarmıştır. Şimdi bir ince saz heyeti ile bu önemli bestelerin provasını yapacaktır. Faruk Nafiz Çamlıbel'in söylediğine göre Ali Rifat def yerine orkestraya kudümü ilhak etmekle övünmüştür. Bu musiki provasına Mısırlı bir prens ile Süleyman Nazif ve Mehmet Akif de davet edilmiştir.

Cumhuriyetin ilân edilmiş olduğu fakat henüz kalpakla fesin baştan atılmadığı o zamanlarda, Akif'le Nazif'in bu davette samimi sohbetine hayranlıkla bakan Faruk Nafiz Çamlıbel, bir de şu hatırlatmayı yapmaktadır:

"... O sırada İskilipli Atıf Hoca ile Süleyman Nazif arasında şiddetli bir münakaşa geçiyordu. Gündelik gazete sütunlarında mühim bir yer alan bu münakaşanın mevzuu da şu idi: Şapka giymeli miyiz? Giymemeli miyiz?" Süleyman Nazif, bizde şapka giymenin sakıncasız olduğunu, aklî ve naklî delillerle Atıf Hoca'ya kabul ettirmeye çalışmakta, İskilipli Atıf Hoca ise aksini savunmaktadır. Akif'in de Atıf Hoca'ya düşünce bakımından yakın olduğu görüşünde bulunan Faruk Na-

fiz, onunla Süleyman Nazif arasındaki sıcak ilişkiye dikkati çekmektedir. Bu iki üstat, konser provasında yan yana bulunurlar ve her ikisi de şiirlerinin nasıl armonize edildiğini merakla beklemektedirler.

Önce "Daüssıla" terennüm edilir. Genç bir şarkıcı kadın gür ve kalın sesle bu uzun şarkıya incesaz heyetinin refakatinde birer birer okur. Yarım saat kadar sürmüştür bu okuyuş. Kısa bir ara verilir. Arkasından "Bülbül" şiirinin bestesi duyulur. Bu parçanın seslendirilişi de yarım saatten fazla sürmüştür. Mısırlı prens de Süleyman Nazif de tebrik eder Akif'i. Ancak düşüncesini pek açığa vurmamıştır Akif. Kendisine kalsa fikrini belki hiç söylemeyecektir. Ama etraf zorlar, "Nasıl buldunuz, hazret?" derler. Akif, başını sallar. Beğendiğini de beğenmediğini de söylemekten çekinir gibi davranır. Faruk Nafiz'e göre beğendiğini söylediği bestelerin içinde kendi şiiri de vardır. Beğenmiyorum dese başkalarını kırmış olacaktır. İyisi mi bahsi değiştirmeliydi.

Süleyman Nazif, ona gazetelerde İskilipli Atıf Hoca ile ilgili tartışmayı sorar: "İskilipli Atıf Hoca ile aramızda geçen münakaşaya ne buyurulur? Akif bu konuya en az ilgi gösteren insandır. Süleyman Nazif üsteler: "Şapka münakaşası... Ben serpuşu değiştirmeli diyorum, o da değiştirmemekte ısrar ediyor". Mehmet Akif'in cevabını Faruk Nafiz kaydetmiştir: " Serpuş değiştirmek bence mühim mesele değildir. Şapka da, kalpak da müsavi. (..) Elverir ki kafaları değiştirmeli. Bunu yapabiliyor muyuz? Mesele burada!" Faruk Nafiz yazısını şöyle bitirmektedir: "Bahis kapandı. O günden sonra Mehmet Akif'in şapka giymemek için son yıllarını Mısır'da geçirdiğini söyledikleri zaman, hep bu sahneyi hatırladım."¹

Bilindiği gibi Ömer Seyfettin, kırkına varmadan vefat etmiştir. Bu erken ölüm, Türk edebiyatına daha çok hizmet edecek bir insanı hayattan kopar-

mıştır. Ancak Ömer Seyfeddin verimli bir yazardır. Faruk Nafiz'e göre ölümden önce bütün eserlerinde hünerlerini göstermiştir. Eğer yaşasaydı, bu hünerlerin üzerine yenilerini eklemeyecek sadece var olan eserlerin sayısını arttırmış olacaktı. Ömer Seyfeddin'in de katkıları ile hikâyeciliğimiz yalın, temiz bir lisana, pürüzsüz bir üsluba malik oldu. Türk edebiyatında hikâyeye türüne yeni bir soluk getirdi.

Faruk Nafiz, onun hikâyeye türünde neler yaptığını anlatmakla kalmaz, ondan önceki hikâyemizin yapısı üzerinde değerlendirmelerde bulunur. Çocuklara, gençlere, geçmişten birer hikâyeye vermek istenildiği zaman, onun eserlerine başvurulur. Otuz seneden beri ayakta duran bu belli başlı yazılar, hemen hemen onun kaleminden çıkar. "Bomba"lar, "İncili Kaftan"lar, "Diyet!"ler, "Forsa"lar gibi...

Ömer Seyfeddin'i "tanıyıp da sevmek mümkün değildir" diyen yazar, Tefvik Fikret'in Nedim için yazdıklarının Ömer Seyfeddin'e çok uygun düşüğünü belirtmektedir. Hafif sarı kaşlar, seyrek kirpikler, gülümseyen miyop ve mavi gözleri... Faruk Nafiz, ölümünden yirmi yıl sonra bile bütün sevimliliği ile bunları hatırladığını söyler. Sağlam bünyesinden, alaycı tavrından, tanıdığı ve tanımadığı herkese karşı, bir şefkat beslediğinden ve herkes için iyi düşündüğünden bahseder.

Faruk Nafiz, Ömer Seyfeddin'le tanıştığı gün, ona, ezberinden birkaç mısraını okuduğunu, kendisinin ise hikâyelerinden bir şey hatırlamadığını söyleyerek ünlü hikâyeciye borçlu kaldığını belirtir. Ömer Seyfeddin, o gün birkaç şiir daha okumuştur. Fakat Faruk Nafiz, onun "inşaat usulünü" pek de ahenkli bulmamıştır. Mısraların baş tarafını süratle okuduğunu, sonuna gelince, gerekli gereksiz uzattığını ifade eder. Acele, fakat kesik kesik okur, cümlelerin sonunda "hususî bir tevakkuf" göstermez. Herkese "cancağızım" diyen hikâyecinin menfi tenkitle

1-"Mehmet Âkif'i Nasıl Tanıdım? Yedigün Sayı: 450 20 Birinci Teşrin 1941, s.9

başı hoş değildir.

Faruk Nafiz, bir gün onun hastalığından haberdar olur. Kalamış koyundaki "münferit ve küçük evine" gider. Bir yer yatağında yatmaktadır. Her zaman neşeli ve iyi gördüğü Ömer Seyfeddin'i "koma halinde, uzanmış bulunca" başı döner. Hikâyeci sarsıla sarsıla konuşur, ne konuştuğunu bilmez. Yakında iyileşeceği umudunu taşımaktadır. Hasta olduğuna adeta inanmamaktadır. Benzi kül gibidir. Gözleri bulanmıştır, soluk soluğu konuşmaktadır. Konuşmasından "hezeyan devrinin" başladığı anlaşılmaktadır. Nitekim bir gün önce Reşat Nuri ziyaret etmiştir onu. Ama Ömer Seyfeddin, "Reşat Hikmet geldi " der. Faruk Nafiz düzeltecek olur. Hikâyeci "Hayır, hayır... Reşat Hikmet geldi" diye cevap verir. Artık bugünle dünü, aşına ile yabancıyı karıştırmaya başlamıştır. Veda edeceği zaman Faruk Nafiz'e "Merak etme, yarına kadar bir şeyim kalmaz, geçer" der. Fakat onun ayağa kalkacağını tahmin ettiği vakitten, iki, üç gün sonra hayata gözlerini yumar. Kuşdili'nde Mahmut Baba türbesinin yanı başındaki mezara gömülür. Faruk Nafiz'in ise kulakları o sırada Celal Sahir'in hitabesiyle çınlamaktadır: "Ömer Seyfeddin, o büyük dağlara benzer ki, mesafeler genişledikçe göze daha heybetli görünür!² Faruk Nafiz, Midhat Cemal Kuntay'ı ağır başlı şiiirlerin şairi diye nitelendirir. "İran Şahına", "Elhamra", "Vatan" şiiirlerini de örnek gösterir. Birçok şairin, ona şiiir ithaf ettiğini söyler. Örnek olarak da Ali Ekrem Bolayır'ın "Osmanlı Bayrağı" şiiirini verir. Yine, Mehmet Akif'in de **Safahat**'ının dördüncü bölümü olan "Fatih Kürsüsünde"nin baş sayfasında "Hamasi şairimiz Midhat Cemal" ibaresinin bulunduğunu hatırlatır. Kısaca kaleminden çıkan eserler gibi kendisine ithaf edilen eserlere bakıldığında, şairinin "kendi nesli içinden, büyük çizgilerle ayrıldığı" kanaatine varılır.

Faruk Nafiz, Mithat Cemal'in edebi

hüviyetini değerlendirmeye çalışırken onun yarını terennüm ettiğini anlayan ve anlatanın Mustafa Kemal olduğunu ifade etmektedir. Birinci Büyük Millet Meclisi'nde, büyük nutuklarından birini onun şu şiiiri ile bitirmiştir:

"Ölmez bu vatan, farz-ı muhâl ölse de hattâ

Çekmez kürenin sırtı o tâbût-ı cesîmi!"

Bu ön bilgiler Faruk Nafiz'in hayalindeki Mithat Cemal resmini tamamlamaktadır. Bunun için şairi ilk gördüğü zaman hiç yabancı bulmamıştır. Şöyle anlatır Faruk Nafiz: " Mevzuları kadar vakur bir vücut, üslûbu kadar muntazam bir yüz... Şiirindeki heyecanla sesinin ahengi, iki damla su kadar birbirine yakındı. Şiirle şair arasındaki bu asıl benzerliğe nadir tesadüf olunur".

1.Dünya Harbi'nin son yıllarında vapurda Ömer Seyfeddin tanıştırmıştır Faruk Nafiz'i, Midhat Cemal'in elinde Çanakkale Harbi'nin ilham alarak yazdığı **Yirmi Sekiz Kânunuevvel** isimli manzum piyesi vardır. Bu piyesi hiç tereddüt etmeden henüz tanıdığı bir gence hediye edivermiştir.

Faruk Nafiz, o dönem içinde ediplerin birbirlerine karşı tutumlarını anlattığı yazısında, Midhat Cemal için çok övücü sözler kullanmaktadır. Dostu Mehmet Akif, üslupçu yazar Süleyman Nazif, ilk mütefekkir Ziya Gökalp onun nazarında eşit birer kıymettir. Halit Ziya ile Ömer Seyfeddin'i, Haşim'le Orhan Seyfi'yi, Reşat Nuri ile Yakup Kadri'yi asla birbirinden ayırmadığını " Hepsi lazım bu yurda, hepsi müfid" dediğini kaydeder. Bu yüzden onu hem âlim, hem sanatkâr hem de edebiyatımızı tahlil ederken "dürüst bir hâkim" diye nitelendirir. Alçak gönüllü olduğunu belirtir. Ondan ne o gün, ne de ondan sonra haksız bir sözünü işitmediğini zikreder. **Üç İstanbul** romanıyla, **Mehmet Akif** biyografisini son derece samimi ve içten bulur.³

Bilindiği gibi Celal Sahir, Servet-i Fünun edebiyatının son yıllarına on yedi

2-"Ömer Seyfeddin Nasıl Tanıdım",Yedigün, Sayı: 451, 27 Birinci Teşrin 1941, s.9

3-"Mithat Cemal'i Nasıl Tanıdım?", Yedigün, Sayı:452, 3 Birinci Teşrin 1941, s.9

on sekiz yaşlarında iken yetişmiş ve onlara benzeyen şiirler kaleme almıştır. Faruk Nafiz ise onu bu ilk şiirlerini yazdıktan on yedi, on sekiz yıl sonra tanır. Yani iki şair tanışmaya kadar aradan otuz beş yıl kadar bir zaman dilimi geçmiştir. Bir ara Fecr-i Âti Topluluğunun reisliğinde bulunmuş, **Genç Kalemler**'deki "Yeni Lisan" hareketinin hararetli taraftarlarından biri olmuştur.

Faruk Nafiz'in tespitlerine göre şairin dimağında mefkûre ve sanat meseleleri vardır, ama gönlü de kadın ve muhabbet işlerini ihmal etmemektedir. Her şiirinde başka bir sevgiliden, bazı şiirlerinde birkaç sevgiliden bahsetmektedir. **Beyaz Gölgeler** kitabının ilk yaprağına el yazısı ile şu notu düşmüştür:

"Bütün hayatımı onlar verir de ben yaşarım, Kadınlar olmasa öksüz kalırdı eşârim..."

Celal Sahir'in Edebiyat-ı Cedide'den Milli Cereyan'a kadar her fikrin peşinden gitmesini, sarışından esmere, kumrala geçmesini eleştirenler vardır ve bunlar şairin samimiyetini sorgulayan kişilerdir. Faruk Nafiz ise böyle düşünmez. Onun fikirden fikre, histen hisse değil, bir basamaktan başka basamağa çıktığını, giderek olgunlaştığını belirtmektedir. **Han Duvarları** şairinin gözünde o, her yeni fikrin hayırlı ve şuurlu olduğuna inanmaktadır. Faruk Nafiz, bir keresinde ona " Ne iş, şimdi de bizim nesille beraber çalışıyorsunuz" deyince şu cevabı almıştır. "Durun bakalım... Sizden sonraki nesillerle de çalışacağım".

Çamlıbel'in şu sözleri dikkate değerdir: "Bir saat içinde, en az, on yıllık bir dost kazanmıştım. Heyecanlı konuşuyordu. Kalbi ile konuştuğu belli idi. Her edebi devrin meşhur siması olan Celal Sahir, bana öyle geldi ki, daha birçok hareketlerde genç ve dinç olarak kendisini gösterebilir ve her hareket, onun faaliyeti kadar samimiyetinden de mutlak surette istifade eder. Celâl

Sahir'in gençlikten kuvvet aldığı kadar gençliğe hız verdiği muhakkaktır. Bu yüzden, onun iştirak ettiği nesiller, ne alacaklı, ne borçlu sayılmazlar."

Faruk Nafiz, Celâl Sahir için övgü dolu sözler kullanmaktadır: "Vefalı dost, iyi insan, fikir adamı, his adamı"dır. "Onunla ilk görüşen adam, zanneder ki dostluğunun son mertebesine ermiştir. Hâlbuki son karşılaştığı zaman ise, onu henüz anlıyorum, sanırdı".

O, bu kaniya, Celâl Sahir'i son defa hasta yatağında ziyaret ettiği zaman değil, ilk tanıştığı zaman varmıştır. Ama bu son ziyaretinde de bu kanaati iyice pekiştirmiştir. Hatta kapıdan çıkarırken, yatakta ölümü bekleyen bir hastaya değil de yeni bir edebi cereyana katılmak için hazırlanan delikanlı bir ruh"a veda etmiştir.⁴

Faruk Nafiz, yazısında, Yahya Kemal'le tanışmasına geçmeden önce, bir yarışmadan bahsetmektedir: Birinci Dünya Harbi'nden önce, gündelik gazetelerden birkaçı haftada bir edebi ilaveler verir. Bu geleneğin, Ahmet Midhat'ın **Tercüman-ı Hakikat** gazetesiyle başladığı öne sürülür. Bu ilâvelerin birinde bir yarışma ilanı vardır: "Edebiyatımızın en beğendiğiniz beş mısraını yazınız"

Yarışmaya gelen cevaplar içinde Tahsin Nahit, Halit Fahri gibi duyulmuş isimlere ait mısralar yanında, o günlere kadar adı basın dünyasında duyulmamış bir şaire ait olan mısralar da vardır. Bu mısralar Yahya Kemal'in "Biblos Kadınları"nın anlattığı şiirden alınmadır. Bu seçme mısraların üstünde adı görülen Yahya Kemal ile ilgili ise bilgi yoktur. Herkes onu merak eder. Nihayet Faruk Nafiz'in mektep, sınıf ve sıra arkadaşı Hakkı Süha (Gezgin), bir hafta sonra onun hakkında şu bilgiyi vermiştir: " Yahya Kemal, Avrupa'dan yeni gelen, kıymetli bir şair... Fakat mükemmel şiirlerini bir türlü neşretmek istemiyor, onları ancak yakın dostlarına mısra mısra okuyormuş. Bildiğim malûmat işte bu kadar!"

Faruk Nafiz, onu, Yahya Kemal adını

4-"Celâl Sahir'i Nasıl Tanıdım", Yedigün, Sayı: 454, 17 İkinci Teşrin 1941, s.7

bir kitap üstünde, bir şiir altında görmeden tanımıştır. Ama adı, süratle ağızdan ağıza dolaşır ve yayılır. İşte böyle bir ortamda Yahya Kemal ile tanışır Faruk Nafiz.

Yahya Kemal'i ilk defa bir şiir vesilesiyle, gazetede ki odasında görür. Kapıdan girdiği zaman, arkasını koltuğa vermiş, ayaklarını yazı masasına uzatmış, dalgın bir haldedir. Biraz sonra öğrenci ile öğretmen gibi karşılıklı otururlar. Yahya Kemal, dönemin edebiyatını eleştirir, Faruk Nafiz de dikkatle dinler. Faruk Nafiz'in o zamana kadar şöhret diye bellediği şair ve yazarları kıyasıya eleştirir. **Han Duvarları** şairi hayretler içinde kalır. Yahya Kemal'in sözlerinden sonra gözünde bu şairlerin ve yazarların kıymetlerinin azaldığı kanaatine varmıştır. "Fakat Abdülhak Hamid'in **Makber**'i " diyecek olur. O, Yahya Kemal'in bu şaire ve eserine diyecek bir söz bulamayacağını düşünmüştür. Fakat iş böyle olmaz. "... sular gibi aktı ve benim yegâne meşalemi söndürüverdi." Çünkü Yahya Kemal şöyle demiştir: "Makber'de beğenilecek yirmi yedi mısra var!". Faruk Nafiz'in şaşkınlığı iyice artmıştır. Çünkü yüz sayfalık bir kitabında yirmi yedi mısra, ona pek az görünmüş ama ses de çıkaramamıştır.

Şair, Yahya Kemal'den ayrıldığı zaman, o zamana kadar inandığı şiir görüş ve anlayışının bir hayli sarsıldığını söylemektedir. Yahya Kemal, şiir ve nesirde ayrı bir yol izlemektedir. Bu bir gerçektir ve yeni bir edebiyatın, yeni bir lisanın nazariyelerle kurulamayacağını, somut örneklere muhtaç olduğunu düşünmeye başlar Faruk Nafiz. Yahya Kemal'in zevkini, şiir anlayışını takdir eder.⁵

Faruk Nafiz, Ahmet Haşim ilk önce Yahya Kemal vasıtasıyla tanımıştır. Umumi Harp yıllarından bir akşam, Tepebaşı bahçesinde otururken, karşıdan zayıf bir vücudun üstene konmuş, tepesi açık ve yuvarlak çenesi kuvvetli, "müteheyyiç, mütekallis bir baş"

belirir. Masadaki Yahya Kemal'in elini sıkar ve yanındaki kişiye yani Faruk Nafiz'e bakar. Bu, Ahmet Haşim'den başkası değildir.

O akşam iki üstadı dinlemekten konuşmaya imkân bulamaz. Pür dikkat Ahmet Haşim'in yüzüne, sözlerine yoğunlaşır. Faruk Nafiz, burada Bağdat doğumlu şairin az da olsa portresini çizer, konuşma faaliyetine sanki bütün vücudunun katıldığı kanaatine varır. Kuvvetli vücut hareketleriyle sözler adeta pekiştirilir.

Ahmet Haşim, asabi görünmektedir. Kendisini can kulağı ile dinleyenler bile onda bir vehim olduğunu, sözlerinin şüphe ile karşılandığını, ruhen rahatsız bir şair izlenimi verdiğini söyler. Faruk Nafiz, o gün erken ayrılır. Fakat arası çok geçmeden ona Halit Fahri Ozansoy ile Kadıköy vapurunda rastlar. Şiirine hürmet eden gençlerin bulunması onu memnun etmektedir.

O gün vapurdan çıkar çıkmaz Ahmet Haşim, Faruk Nafiz'i, Halit Fahri Ozansoy'u evinde bir çay içmeye davet eder. Daveti memnuniyetle karşılarlar. Ahmet Haşim, kendi yaptığı çayı demler ve ince belli sırça fincanlar içinde konuklara ikram eder. Haydarpaşa'da, Yel değirmeni civarında bir pansiyon odasındadır. Ahmet Haşim bekârdır. Birkaç kere nişanlanmak istemiş ama daha ileriye gidememiştir. Haşim, bu iki konuğuna "Ölmek" adlı şiirini okur. Ondand en sevdiği şairin kim olduğunu öğrenmek ister. Faruk Nafiz, onları şaşkırtan bir ismi verir. Yazıda bu şairin adı geçmez. Ama Faruk Nafiz, onun beğendiği şairle kendisi arasında Ahmet Haşim merkezli bir tartışma yaşandığını belirtince, Haşim'in canı sıkılmış, keyfi kaçmıştır. Çünkü Haşim, eleştiriden hoşlanmamaktadır. Üstat artık ona mesafeli olmaya başlamıştır. Şöyle der Faruk Nafiz: "Böyle hayretten inkâra atlamak için küçük bir tenkit sözü kâfi basamak olmuştu!"⁶

Yusuf Ziya Ortaç'ın Ziya Gökalp'le Tanışması

5-"Yahya Kemal'i Nasıl Tanıdım", Yedigün, Sayı. 456, 1 Birinci Kânun 1941, s.11/13

6- "Ahmet Haşim", Yedigün, Sayı: 432, 16 Haziran 1941, s.6

Türk edebiyatında Ziya Gökalp'in özel bir yeri vardır. Çok yönlü bir fikir adamıdır. Dönemine göre yeni görüş ve düşünceler taşımaktadır. Bunların ortaya konulması ve topluma benimsetilmesi hususunda çok etkili olmuştur. Sadece kendisi değil, başlangıçta ona inanmayanlar da bu büyük düşünce adamının söylediklerine saygı duymuşlar ve kendi fikir dünyasını yeniden gözden geçirmişlerdir. Bunun en güzel örneği Hecenin Beş Şair'inden biri olan Yusuf Ziya Ortaç'tır. **Akba-ba** dergisinin sahibi Yusuf Ziya Ortaç, Ziya Gökalp ve arkadaşlarıyla nasıl tanıştığını, onun üzerlerindeki (hecenin diğer şairleriyle birlikte) etkisini anılarında anlatmaktadır. Önce iki İranlı kardeşçe çıkarılan **Malûmat** dergisine şiir verdiğini, resminin ilkin orada basıldığını söyleyen yazar şöyle devam etmektedir:

"...Her manzumem için bir mecdiye veriyordu Malûmat... Genç okurlarım mecdiyenin adını bile duymamışlardır belki; şimdiki iki buçuk liralardan daha büyük, gümüş paralardı bunlar. Bir mecdiye yirmi kuruştur. Ama bir mecdiye, Sirkeci'de meşhur Ali Efendi lokantasında, et ile sebzesi ile tatlısı ile dört gün yemek yiyebilirsiniz. Ali Efendi lokantası dört masalı aşçı dükkânı değildi. Osmanlı İmparatorluğunun bütün müdürleri, müsteharları öğle yemeklerini orada yerlerdi her gün... Eskiden de şair, toplum içinde soylu bir azınlıkmış. Yalnız dergilerin sayfalarında değil, Türk Ocağı sahnesinde de, Hamdullah Suphi'nin cömert sevgisi bizi birer birer elimizden tutuyor, kadınla erkeğin ilk defa yan yana geldiği aydınlar kalabalığına tanıtıyordu, alkışları coştura coştura... Artık tanınan insanları idik memleketin, basın, caddelerin, parkların... Yolda, daracık etekli sarma çarşafklar içinde seken tazeler, bizi görünce yürümelerini şaşırıyorlardı. Siyah peçeler arkasında gözler kıvılcımlanıyor, dudaklar tatlı bir fısıltı ile adımızı söylüyordu..." (**Bizim Yokuş**, s.26-30).

Yusuf Ziya başka sayfalarda, Rıza Tevfik'in aracılığı ve Ziya Gökalp'in çağ-

rısıyla Bilgi Derneği'ne ilk kez nasıl gittiğini anlatmaktadır:

" ... Ara sıra utangaç gözlerle yüzüme bakıp gülümsüyordu Gökalp. Neden sonra bütün gücünü toplayıp :-**İçti-had**'a yazıyorsunuz, dedi. Boynumu bir yana büktüm: -Evet... -Aruzla, dedi. Boynumu öbür yana büktüm: -Evet... Sonra kapı açıldı kapandı, açıldı kapandı. Ali Canib'i o gün gördüm. Ömer Seyfeddin'le o gün karşılaştım. Celâl Sahir'le o gün konuştum ve Orhan Seyfi ile Enis Behiç'le o gün arkadaş oldum... Yeşil masanın başındaki konuşmayan adam konuştu o gün: Üç dilden, Türkçeden, Arapçadan, Farsçadan bir dil yapılamayacağını anlattı. Yazı dilinin konuşma dilinden ayrılamayacağını anlattı ve Anadolu'nun bile, Karadeniz'in bile giremediği aruzun bizim veznimiz olamayacağını anlattı... Ertesi Cuma Bilgi Derneği'ne geldiğimiz zaman Orhan Seyfi'nin de Enis Behiç'in de ceplerinde hece vezni ile güzel Türkçe ile yazılmış birer şiir vardı. Orhan Seyfi ki henüz yirmi beş yaşında üstatları idi aruzun. "Fırtına ve Kar" okuma kitaplarına girmişti... Enis Behiç de bir yıldız adamdı... Öyle iken Ziya Gökalp'in bir konuşması, hepimize elimizdeki aruzun rûbabını attırmış, hecenin sazını aldırılmıştı. Şimdi o birkaç telden yeni sesler çıkarmaya çalışıyorduk. Yine çocuksu bir şiirde denememin birincisi... Adı, "Gecenin Hamamı".(...) Şimdi kopuk kopuk mısralarını hatırladıkça gülüyorum. Ama Ziya Gökalp gülmemişti, hemen **Türk Yurdu**'nda çıktı bu manzumem, Ali Canib gülmemişti, hemen bir övgü yazdı bu gülünç şiir için... Ömer Seyfeddin gülmemişti, hemen ezberledi ve herkese okudu. Çünkü onlar bir davanın bayrağını taşıyorlardı. Bir şeye inanmışlardı ve ben onlara katılan bir genç kalemdim. Adımı, **Türk Yurdu** dergisinin kalın, kırmızı kapağında gördüğüm zaman, sevinç soluğumu kesmişti; Ziya Gökalplerin, Ağaoğlu Ahmetlerin, Mehmet Eminlerin, Yusuf Akçuraların arasındaydı ismim... Ama asıl şaşkınlığım bir hafta sonradır. Bilgi Derneği'nden çıkarken Celal Sahir, yüzünde

gülüşlerin en sıcakı, beni elimden tutmuş, yandaki Türk Yurdu odasına götürmüştü. Orada ne oldu biliyor musunuz? Yazı hayatımın ilk mucizesi: Avucuma bir sarı altın koydular! Bu, Gecenin Hamamı içindi. Aktör King eski günlerini anarken:

"-Avucuma bir yıldız düştü sandım, der. Bu sarışın altın da benim avucuma düşmüş bir yıldızdı sahiden..." (Bizim Yokuş, 21-25).⁷

Sonuç

Görüldüğü üzere şairler/ yazarlar birbirini tanıdıkça daha çok sevmeye ve daha objektif değerlendirmeye başlamışlardır. Bunun güzel bir örneği Faruk Nafiz Çamlıbel'in Yahya Kemal ile ilgili yazdıklarıdır. Aynı Faruk Nafiz'in Mehmet Âkif'i anlatan yazısı da son derece yararlı ve bilgi vericidir. Âkif'in Mısır'a gidişine yönelik tavrına açıklık getirmektedir. Daha başka bir ifadeyle

öteden beri onun Mısır'a gidişini şapka giymek istemeyişi ile açıklamaya çalışanların bu iddialarının pek de doğru olmadığını ortaya koymaktadır.

Faruk Nafiz'in yazılarında çok yerinde tespitler vardır. Bunlardan birisi de Ahmet Haşim'in yalnız adam olduğu yönündedir. Bir de şairin "Başım" şiiri vardır. Ondan da yararlandığını ve bilhassa Haşim'in vücut diline dikkat ettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca Haşim'in kolaylıkla kanaat değiştirdiğini belirtir.

Faruk Nafiz'in söylediklerini tamamlayan, renklendiren, bir de Ziya Gökalp örneği verildi. Bu, Hece'nin Beş Şairi'nden biri olan Yusuf Ziya Ortaç'ın anlattığı güzel bir anıdır ve kimlerle nasıl tanıştığına ışık tutmaktadır. Yusuf Ziya ve arkadaşlarına kulvar (görüş) değiştiren tutum aynı zamanda Gökalp ve çevresinin haklı davalarında ne kadar güçlü, inançlı olduğunu göstermektedir.

7-Rauf Mutluay, 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s. 154-155 (Bu yazı Mutluay'ın kitabına da alınmıştır.)

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

رنج را باشد سبب بد کردنی
بد ز فعل خود شناس از بخت نی

*Zahmetin sebebi, kötülük etmektir.
Kötülüğü yaptığın işlerde gör, bahtımdan deme.*
(Hz. Mevlânâ)

KUSURU KENDİNDE ARA
*Başın dara düştü mü, kusuru kendinde ara, bahta yükleme,
Kötülük yapıyorsan eğer, sıkıntıdan kurtulmayı bekleme.*
16 Ağustos 2024 (Ahmet Sevgi)

